Agenda - Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu

Lleoliad:

Ystafell Bwyllgora 2 - y Senedd

Dyddiad: Dydd Mercher, 22 Mai 2019

Amser: 09.30

I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:

Martha Howells

Clerc y Pwyllgor

0300 200 6565

SeneddDGCh@cynulliad.cymru

1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau

(09.30)

2 Minnau hefyd! - Ymchwiliad i rôl y celfyddydau a diwylliant wrth fynd i'r afael â thlodi ac allgáu cymdeithasol: y Dirprwy Weinidog Diwylliant, Chwaraeon a Thwristiaeth

(09.30-11.00) (Tudalennau 1 - 41)

Dafydd Elis-Thomas, y Dirprwy Weinidog Diwylliant, Chwaraeon a Thwristiaeth

Jason Thomas, Cyfarwyddwr Diwylliant, Chwaraeon a Thwristiaeth - Llywodraeth Cymru

Lesley-Anne Kerr, Pennaeth Datblygu Amgueddfeydd - Llywodraeth Cymru

3 Papurau i'w nodi

3.1 Gohebiaeth gan y Cadeirydd at Gadeirydd y Pwyllgor Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Chwaraeon ynghylch Rheoliadau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Y Gymraeg mewn Gwasanaethau Gofal Sylfaenol) (Diwygiadau Amrywiol) (Cymru) 2019

(Tudalennau 42 - 44)

3.2 Gohebiaeth gan y Cadeirydd at y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ynghylch Rheoliadau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Y Gymraeg mewn Gwasanaethau Gofal Sylfaenol) (Diwygiadau Amrywiol) (Cymru) 2019

(Tudalennau 45 - 47)

4 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42(vi) i benderfynu gwahardd y cyhoedd o weddill y cyfarfod

(11.00)

5 Ôl-drafodaeth breifat a chyfle i drafod materion o bwys

(11.00–11.30)

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu

Dydd Mercher 22 Mai 2019, 09.30

Rôl y Celfyddydau a Diwylliant wrth Fynd i'r Afael â Thlodi ac Allgáu Cymdeithasol

1. Mae gan y Pwyllgor ddiddordeb yn y ffordd y gall cyrff a ariennir yn gyhoeddus ddefnyddio diwylliant i fynd i'r afael ag effeithiau tlodi ac allgáu cymdeithasol. Wrth gyfeirio at gyrff a ariennir yn gyhoeddus, rydym yn cynnwys awdurdodau lleol, safleoedd treftadaeth, theatrau, ysgolion, amgueddfeydd, archifau a llyfrgelloedd.

2. Mae'r Pwyllgor wedi canolbwyntio ar y meysydd canlynol wrth ofyn am dystiolaeth:
   a. Pa mor effeithiol fu Llywodraeth Cymru wrth wella lefelau cyfranogi mewn diwylliant a'r gallu i fanteisio ar ddiwylliant ymhlith pobl mewn tlodi?
   b. Pa mor effeithiol fu ymdrechion cyrff a noddir gan Lywodraeth Cymru (sef Cyngor y Celfyddydau, Amgueddfa Cymru, y Llyfrgell Genedlaethol a Chomisiwn Brenhinol Henebion Cymru) a llywodraeth leol wrth ddefnyddio diwylliant i drechu tlodi?
   c. Beth fu effaith rhaglen Cyfuno Llywodraeth Cymru ar y defnydd a wneir o ddiwylliant i drechu tlodi?
   d. Pa mor effeithiol fu rhaglenni arloesi Cyfuno wrth ysgogi cydweithio lleol?

3. Cynhaliwyd ymgynghoriad ar-lein rhwng dydd Gwener 5 Hydref 2018 a dydd Gwener 14 Rhagfyr 2018, a choladwyd 19 o ymatebion gwahanol. Ymwelodd y pwyllgor â rhaglenni Cyfuno lleol ddydd Mercher 30 Ionawr 2019. Casglodd y pwyllgor dystiolaeth gan bartïon â diddordeb ddydd Mercher 6 Mawrth 2019, dydd Iau 14 Mawrth 2019, dydd Iau 20 Mawrth 2019, dydd Mercher 3 Ebrill, dydd Iau 2 Mai 2019 a dydd Mercher 8 Mai 2019.

Cefndir: Adroddiad Andrews

4. Yn 2013, Comisiynodd Llywodraeth Cymru y Farwnes Kay Andrews OBE i argymell ffyrdd y gallai cyrff diwylliannol a threftadaeth gydweithio'n agosach er mwyn sicrhau bod mwy o bobl yn gallu manteisio ar ddiwylliant, yn ei werthfawrogi ac yn cymryd rhan ynddo, mewn ffyrdd sy'n helpu i leihau tlodi.

5. Lansiwyd ei hadroddiad, *Diwylliant a Thlodi: Defnyddio’r celfyddydau, diwylliant a threftadaeth i hybu cyfiawnder cymdeithasol yng Nghymru*, ym mis Mawrth 2014, gan ategu adroddiad yr Athro Dai Smith, '*Y Celfyddydau mewn Addysg yn ysgolion Cymru,*' a gyhoeddwyd yn 2013.

6. Roedd yn dangos y rhan hollbwysig y gall amgueddfeydd, llyfrgelloedd, archifau, henebion a sefydliadau celfyddydol ei chwarae wrth ysbrydoli pobl, eu hannog i ddysgu a meithrin sgiliau newydd, a'u helpu i fagu hyder ac ymdeimlad o hunaniaeth. Nododd yr adroddiad achos cymhellol dros gydweithio'n fwy effeithiol er mwyn sicrhau bod y rhai hynny sy'n byw yn ein cymunedau mwyaf difreintiedig yn gallu manteisio i'r eithaf ar gyfranogiad diwylliannol. Nododd yr adroddiad 33 o argymhellion, o dan dair thema gyffredinol:

a. Y Gymuned: dulliau ymgysylltu sefydliadau diwylliannol, cysylltiadau â’r rhaglen Cymunedau yn Gyntaf a’r rhaglen Teuluoedd yn Gyntaf, defnydd a rennir a chyd-fentrau.
b. Addysg a Sgiliau: cynnwys cyfleoedd celfyddydol, diwylliannol a threftadaeth mewn rhaglenni a gweithgareddau addysgol sy'n bodoli eisoes, datblygu deunyddiau sy'n helpu i fanteisio ar gyfleoedd celfyddydol, diwylliannol a threftadaeth er mwyn gwella dysgu, a datblygu rhaglenni newydd.
c. Fframwaith a Seilwaith Strategol: sicrhau bod polisïau a seilweithiau'n cefnogi prosesau cyflawni, datblygu rhwydweithiau dysgu a thrafnidiaeth.

Ymateb Llywodraeth Cymru: *Cyfuno*

7. Mae sicrhau cyfle cyfartal wrth wraidd polisi cymunedol Llywodraeth Cymru. Mae'r menter bolisi fawr, sef *Cyfuno: Creu Cyfleoedd drwy Ddiwylliant,* yn mynd ar drywydd y rôl benodol y gall cyfleoedd diwylliannol a threftadaeth ei chwarae wrth drawsnewid cyfleoedd bywyd unigolion mewn cymunedau difreintiedig.

8. Ni ellir cynyddu'r cydweithio rhwng sefydliadau dros nos; mae angen cydymdrech i dreialu dulliau gweithredu newydd a dysgu gwersi cyn y gellir ei ymestyn. Cytunodd y Gweinidogion i dreialu dull o weithio yn ystod cyfnod 'peilot' o ddwy flynedd.

9. Yn ystod y cyfnod peilot cychwynnol hwn, a gynhaliwyd am flwyddyn o fis Ebrill 2015, sefydlwyd chwe Ardal Arloesi ledled Cymru. Cafodd hyn ei ymestyn i gynnwys deng ardal yn ystod yr ail flwyddyn. O fewn pob ardal, aeth cyrff diwylliannol a threftadaeth cenedlaethol, rhanbarthol a lleol ati i weithio gyda chlystyrau Cymunedau yn Gyntaf a grwpiau cymunedol i gynyddu cyfranogiad mewn gweithgareddau diwylliannol ar lefel y gymuned leol. Canolbwyntiwyd yn benodol ar unigolion a chymunedau na fyddent fel arfer yn cymryd rhan yn y gweithgareddau hyn, ac ar eu helpu i fanteisio ar gyfleoedd diwylliannol a threftadaeth *parhaus*.

10. Mae'r dystiolaeth a gasglwyd ar ôl i'r cyfnod peilot ddod i ben, ac ar ddiwedd 2017, wedi dangos bod y cyfranogwyr, ar y cyfan, yn teimlo'n gadarnhaol iawn am y rhaglen Cyfuno. Ar sail canfyddiadau rhanddeiliaid Cyfuno, roedd y prif fanteision yn cynnwys:

a. Meithrin cysylltiadau llawer cryfach rhwng rhanddeiliaid o sectorau gwahanol
b. Proffil uwch i randdeiliaid Cyfuno, a mwy o ymwybyddiaeth o'r rôl y gall diwylliant ei chwarae o fewn awdurdodau lleol a rhanddeiliaid gwrth-dlodi mewn partneriaethau
c. Mwy o ymgysylltu â grwpiau 'mwy anodd eu cyrraedd' mewn cymunedau difreintiedig

11. Mae'r dull gweithredu hwn yn cael ei ddatblygu a'i ymestyn yn ystod 2017-20 drwy gyllid a chymorth gan wyth rhwydwaith Cyfuno ledled Cymru.

12. Mae Llywodraeth Cymru wedi sefydlu Bwrdd Cynhwysiant Diwylliannol er mwyn cydgysylltu'r gwaith o wireddu'r weledigaeth a nodir yn adroddiad Andrews. Mae hyn yn cynnwys cyrff diwylliannol allweddol, yn ogystal â chynrychiolwyr awdurdodau lleol ac adrannau sy'n arwain ar bolisi'r amgylchedd hanesyddol, y polisi cymunedol a'r polisi addysg yn Llywodraeth Cymru. Mae'r Bwrdd Cynhwysiant Diwylliannol wedi bod yn gam hanfodol o ran ymgysylltu â rhanddeiliaid allweddol, mabwysiadu dull

gweithredu strategol a rhannu'r dysgu.

13. Ynghyd â sefydlu a rheoli'r rhaglen Cyfuno, mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn rhan o'r gwaith o gynnal gweithgareddau Cyfuno, gan gynnwys Cadw, sydd wedi cynnig amrywiaeth o weithgareddau a rhaglenni sy'n gysylltiedig â Cyfuno ar draws ei safleoedd a thrwy ei rhaglenni gwirfoddoli. Er enghraifft, mae'r amrywiaeth eang o brosiectau yn cynnwys cymorth gan raglen nodedig i deuluoedd yng Ngwynedd a rhaglen Cyfoethogi Gwyliau'r Ysgol CLILC; y prosiect Beirdd Preswyl, mewn partneriaeth â Llenyddiaeth Cymru, yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol a Theatr Genedlaethol Cymru, sy'n ennyn diddordeb pobl ifanc mewn barddoniaeth ar safleoedd, yn meithrin eu sgiliau, eu hyder a'u gwerthfawrogiad o safleoedd. Mae Cadw hefyd yn un o bartneriaid allweddol *Uchelgais Diwylliannol*, sef menter sydd â'r nod o greu 33 o leoliadau hyfforddi y flwyddyn, dros gyfnod o dair blynedd. Darperir yr hyfforddiant i bobl ifanc 18-24 oed nad ydynt yn raddedigion nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant.

14. O dan y Bwrdd Cynhwysiant Diwylliannol ceir Grŵp Gweithredol sy'n rheoli'r rhaglen Cyfuno. Y grŵp hwn sy'n gyfrifol am ddatblygu Cynllun Cyflawni cynhwysfawr (Atodiad A) a chynllun gweithredu a chynllun cyfathrebu cysylltiedig, ynghyd â chytuno arnynt a'u monitro. Mae hefyd yn gyfrifol am sicrhau cysylltiadau effeithiol rhwng y sector diwylliannol ac amrywiaeth eang o raglenni a sefydliadau cysylltiedig.

15. Mae'r rhaglen Cyfuno yn cynnig mwy o gyfleoedd i unigolion mewn cymunedau difreintiedig gymryd rhan mewn gweithgareddau diwylliannol a threftadaeth. Drwyddi, rydym yn gweithio mewn partneriaeth ag amgueddfeydd, archifau, llyfrgelloedd, cestyll, theatrau, cymdeithasau tai, ysgolion ac asiantaethau gwirfoddoli.

16. Menter cost isel yw Cyfuno, sydd â chyllideb flynyddol o £280,000 ar gyfer y rhaglen gyfan, a ddyrennir yn gyfan gwbl o'r gyllideb Diwylliant. Mae cymorth y sector diwylliannol yn hollbwysig er mwyn sicrhau llwyddiant Cyfuno, gyda phob un o'r Cyrff arweiniol a Noddir gan Lywodraeth Cymru yn cyfrannu at y rhaglen. Mae'r llythyrau cylch gwaith a anfonir i'r cyrff hyn yn nodi'r gofyniad i weithio gan gefnogi'r rhaglen Cyfuno. Gweler isod grynodebau o'u cyfraniad.

Amgueddfa Cymru

17. Mae Amgueddfa Cymru wedi chwarae rhan weithredol yn y gwaith o ddatblygu a chyflawni'r rhaglen Cyfuno, ac mae'n parhau i wneud hynny. Dros y tair blynedd diwethaf, mae hefyd wedi arwain y gwaith o werthuso'r rhaglen, mewn partneriaeth â thîm Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi Llywodraeth Cymru. Mae Amgueddfa Cymru yn gyfrifol am gyflawni amrywiaeth o fentrau Cyfuno. Ymhlith yr enghreifftiau mae:

   a. Pwy sy'n Penderfynu? Gweithiodd Amgueddfa Cymru gyda grŵp o elusen The Wallich, sy'n cefnogi oedolion digartref, er mwyn curadu darnau o gelf gyfoes o gasgliadau'r Amgueddfa.

   b. GRAFT: Maes Llafur y Pridd. O dan y rhaglen hon, sy'n gysylltiedig ag artistiaid ac elusennau lleol, rhoddwyd cyfleoedd i unigolion ddylunio, creu a chynnal a chadw gardd yn Amgueddfa Genedlaethol y Glannau yn Abertawe. Bu'r rhaglen yn fodd i

newid canfyddiadau, a llwyddodd yr unigolion dan sylw i feithrin gwybodaeth ac ennill nifer o gymwysterau.

c. Uchelgais Diwylliannol: Mae Amgueddfa Cymru hefyd yn un o bartneriaid allweddol y fenter a ariennir gan Gronfa Dreftadaeth y Loteri.

d. Gwirfoddoli: Mae Amgueddfa Genedlaethol Caerdydd yn gweithio gyda chynllun Sgiliau ar gyfer y Dyfodol Oxfam er mwyn cefnogi menywod sy'n agored i niwed drwy gynnig llwybrau i gyflogaeth i fenywod sy'n ffoaduriaid. Mae hefyd yn gweithio mewn partneriaeth ag ysgolion arbennig lleol er mwyn cynnig lleoliadau i bobl ifanc ag awtistiaeth.

Cyngor Celfyddydau Cymru

18. Mae Cyngor Celfyddydau Cymru yn bartner gweithredol yn y rhaglen Cyfuno. Mae'n dylanwadu ar y gwaith o ddatblygu'r rhaglen, ac yn hyrwyddo ei hethos drwy nifer o fentrau i annog pobl o gymunedau difreintiedig i gymryd rhan yn y celfyddydau. Ymhlith yr enghreifftiau mae:

a. Portffolio Celfyddydau Cymru, lle ceir pwyslais penodol ar weithio gyda phobl mewn cymunedau difreintiedig ar draws 67 o sefydliadau a ariennir gan refeniw.

b. Cymuned Celf ar y Blaen neu Noson Allan: mae Cyngor Celfyddydau Cymru yn darparu cyllid i alluogi unigolion neu sefydliadau celfyddydol i estyn allan i gymunedau penodol drwy ei ddigwyddiadau celfyddydau cymunedol 'Celf ar y Blaen' a 'Noson Allan'. Yn 2017-18, cefnogodd Noson Allan 319 o hyrwyddwyr a gynhaliodd 511 o berfformiadau mewn cymunedau lleol ledled Cymru. Ariennir Noson Allan gan y rhaglen Cyfuno.

c. Syniadau, Pobl, Lleoedd: nod y rhaglen hon yw ymgorffori'r celfyddydau drwy gynnwys pobl leol mewn rhaglenni adfywio dychmygol, uchelgeisiol ac arloesol.

d. Gweithio mewn partneriaeth â sefydliadau o'r un anian, drwy ei gysylltiad â Cyfuno a cARTrefu Cymru, rhaglen bartneriaeth rhwng Cyngor Celfyddydau Cymru, Age Cymru a Sefydliad Baring.

Llyfrgell Genedlaethol Cymru

19. Mae Llyfrgell Genedlaethol Cymru yn aelod o'r Bwrdd Cynhwysiant Diwylliannol, ac mae wedi cadeirio'r grŵp. Mae'r Llyfrgell yn cefnogi'r rhaglen Cyfuno ac yn ymrwymedig i'w chefnogi. Mae wedi cynnal amrywiaeth o ddigwyddiadau sy'n gysylltiedig â'r rhaglen.

Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru

20. Mae Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru yn gwneud cyfraniad llai uniongyrchol i'r rhaglen Cyfuno, ond caiff ei gynrychioli ar y Bwrdd Cynhwysiant Diwylliannol ac mae wedi dylanwadu ar gyfeiriad y rhaglen ers iddi gael ei sefydlu. Mae'r Comisiwn, mewn partneriaeth â Llyfrgell Genedlaethol Cymru ac Amgueddfa Cymru, yn rheoli Casgliad

y Werin Cymru, sy'n hwyluso'r broses o lanlwytho lluniau, recordiadau a straeon wedi'u dogfennu am Gymru a'i phobl; caiff llawer o'r deunydd a gyrchir ar gyfer y casgliad ei gasglu drwy'r rhaglen Cyfuno.

Cyllid, adnoddau a staff

21. Rôl cydgysylltwyr lleol Cyfuno yw sicrhau rhaglenni a phartneriaethau mwy effeithiol a chysylltu sefydliadau â'i gilydd. Mae'r partneriaethau'n cynnal gweithgareddau a rhaglenni sy'n bodloni dangosyddion perfformiad Cyfuno (Atodiad B) ac yn adrodd arnynt.

22. Mae adolygiad o rôl cydgysylltwyr Cyfuno yn mynd rhagddo ar hyn o bryd. Fodd bynnag, mae tystiolaeth anecdotaidd gan sefydliadau partner yn dangos bod yr holl sefydliadau sy'n ymwneud â Cyfuno o'r farn bod cydgysylltwyr yn hollbwysig i lwyddiant y rhaglen. Heb waith y cydgysylltwyr ar lawr gwlad, mae'n annhebygol y byddai'r rhaglen wedi bod mor llwyddiannus. Roedd y cynllun peilot gwreiddiol yn gorgyffwrdd yn sylweddol ag ardaloedd Cymunedau yn Gyntaf, ac mae'n parhau i ddatblygu ac adeiladu ar nifer o'r cysylltiadau hynny, ar sail gwybodaeth leol. Un o gryfderau'r rhaglen Cyfuno yw ei gallu i ddefnyddio grwpiau a phartneriaethau sy'n bodoli eisoes i gyflawni gwaith sy'n gysylltiedig â'r rhaglen.

23. Er mai'r arwyddion cynnar yw bod rôl y cydgysylltwyr wedi bod yn hollbwysig, caiff y broses o sicrhau adnoddau ar lefel leol ei dirprwyo i'r cyrff arweiniol. Mae pob corff arweiniol wedi cefnogi'r rhaglen mewn ffyrdd gwahanol, yn amrywio o gyflawni rôl cydgysylltydd rhan-amser i fod yn rhan o dîm penodedig.

24. Mae ariannu'r Celfyddydau a Diwylliant yn broblem barhaus o fewn cyrff cyhoeddus, gydag awdurdodau lleol yn rhoi blaenoriaeth is iddynt.

Mynediad i drafnidiaeth

25. Drwy gydol y rhaglen, mae partneriaid wedi tynnu sylw'n gyson at gost uchel a/neu ddarpariaeth annigonol trafnidiaeth. Mae trafnidiaeth yn dal i fod yn rhwystr i gymryd rhan mewn nifer o gymunedau. Dengys tystiolaeth fod diffyg trafnidiaeth addas wedi cael ei nodi'n ffactor sy'n atal llawer o bobl rhag mynd i safleoedd diwylliannol, neu'n ei gwneud yn fwy anodd iddynt wneud hynny. Canfu *Arolwg Cenedlaethol Cymru (2014-15)* fod tua 4% o'r boblogaeth gyffredinol wedi nodi diffyg trafnidiaeth, neu anhawster cyrraedd cyrchfan, fel eu prif reswm dros beidio ag ymweld â lleoliad neu ddigwyddiad diwylliannol yng Nghymru. Fodd bynnag, cynyddodd y ffigur hwn i 7% ar gyfer preswylwyr ardaloedd Cymunedau yn gyntaf (bryd hynny). [1] Mae hyn yn dangos bod y gallu i gael gafael ar drafnidiaeth fforddiadwy yn rhwystr mwy sylweddol i bobl sy'n byw mewn cymunedau difreintiedig nac i'r boblogaeth gyfan.

26. Mewn ymateb i adroddiad Andrews, comisiynodd y Panel Cynghori Defnyddwyr Trafnidiaeth Gyhoeddus ar y pryd adroddiad ar y cysylltiad rhwng diwylliant a thrafnidiaeth, a oedd yn cynnwys astudiaethau achos o gynlluniau a oedd yn ceisio chwalu'r rhwystrau a oedd yn gysylltiedig â thrafnidiaeth. Roedd yr adroddiad hwn yn

[1] Arolwg Cenedlaethol Cymru (2014-15): http://gov.wales/statistics-and-research/national-survey/?tab=current&lang=cy

sail i *Diwylliant a chludiant: Chwalu'r rhwystrau i fynediad* (https://gweddill.gov.wales/topics/culture-tourism-sport/tackling-poverty-through-culture/breaking-down-barriers-to-access/?lang=cy)

27. Mae Llywodraeth Cymru eisoes wedi cyhoeddi canllawiau ar chwalu'r rhwystrau hyn, ac wedi gweithio gyda phartneriaid a chydweithwyr yn y sectorau diwylliant a thrafnidiaeth i lunio'r canllawiau hynny. Mae Llywodraeth Cymru yn awyddus i helpu sefydliadau diwylliannol i gynyddu mynediad drwy roi mesurau ymarferol, realistig a niwtral o ran costau neu gost isel ar waith er mwyn gwella cysylltiadau trafnidiaeth. Mae'r canllawiau'n cynnwys gwybodaeth am opsiynau o ran trafnidiaeth, enghreifftiau o arfer gorau, a ffynonellau adnoddau a chymorth ychwanegol. Mae Llywodraeth Cymru yn benodol am gefnogi pobl sy'n wynebu rhwystrau economaidd, cymdeithasol, ffisegol a rhwystrau eraill i gymryd rhan mewn gweithgareddau diwylliannol.

Cyllid hirdymor

28. Mae Cyrff Arweiniol a ariennir drwy Grantiau Her Cyfuno wedi tynnu sylw at y ffaith nad yw cyllid byrdymor yn eu galluogi i gynllunio ar gyfer yr hirdymor nac ychwaith i gadw aelodau medrus a gwybodus o staff a all feithrin cydberthnasau effeithiol a pharhaus â chymunedau, yn ogystal ag oddi mewn iddynt.

29. Mae yna bryder y gellid colli'r ffocws ar y rhaglen Cyfuno pe byddai'r broses gyllido'n cael ei datganoli i randdeiliaid lleol, yn enwedig o gofio'r pwysau ariannol a wynebir gan awdurdodau lleol. Fodd bynnag, yn y tymor hwy, byddai Llywodraeth Cymru yn ystyried ceisio darbwyllo awdurdodau lleol a'r sector diwylliannol i gefnogi'r rhan hon o'u gwaith craidd. Mae swyddogion wrthi'n gweithio gyda rhanddeiliaid i ystyried cynlluniau i ariannu Cyfuno yn y tymor hwy.

Gwerthuso

30. Mae Llywodraeth Cymru, drwy'r Is-adran Amgueddfeydd, Archifau a Llyfrgelloedd a thîm y Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi, yn parhau i weithio mewn partneriaeth ag Amgueddfa Cymru er mwyn adolygu'r rhaglen Cyfuno a datblygu sail dystiolaeth ehangach ynghylch manteision cyfranogiad diwylliannol. Disgwylir i'r adolygiad nesaf, a fydd yn archwilio rôl cydgysylltwyr Cyfuno, gael ei gyhoeddi ym mis Mehefin 2019. Mae gwerthusiadau blaenorol wedi tynnu sylw at y manteision allweddol, er enghraifft y cyfleoedd a grëwyd gan bartneriaethau i feithrin cydberthnasau rhwng rhanddeiliaid ac i godi proffil sefydliadau diwylliannol.

31. Ceir tystiolaeth ddangosol bod y rhaglen Cyfuno wedi annog sefydliadau na fyddent wedi ystyried manteisio ar gyfleoedd diwylliannol a threftadaeth yn flaenorol i wneud hynny nawr, fel adnoddau i helpu eu cleientiaid. Mae hyn wedi cael effaith fanteisiol ar y cyfranogwyr drwy eu galluogi i fanteisio ar gyfleoedd dysgu, hyfforddi a gwirfoddoli, yn ogystal â gwella eu hiechyd corfforol a'u hiechyd meddwl.

32. Dengys y gwerthusiad fod annog cydweithio lleol yn un o brif fanteision Cyfuno. Cyn i'r rhaglen gael ei chyflwyno, roedd diffyg dealltwriaeth ymhlith nifer o sefydliadau trydydd sector a llywodraeth leol o fanteision diwylliant a threftadaeth wrth drechu tlodi

ac achosion tlodi yng Nghymru, gan gynnwys sefydliadau sy'n cefnogi'r bobl ganlynol:

a. pobl sy'n byw mewn cymunedau heb leoliadau diwylliannol a threftadaeth
b. pobl sydd mewn perygl o gael eu hallgáu o'r system addysg
c. pobl nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant
d. pobl sy'n gwirfoddoli
e. pobl sydd am gael swydd
f. pobl â salwch corfforol neu salwch meddwl

33. Mae'r rhaglen Cyfuno yn parhau i gynnig cyfleoedd i chwalu'r rhwystrau yn y sectorau diwylliant a threftadaeth. Er ei bod yn gwneud cynnydd wrth fynd i'r afael â thlodi ac allgáu cymdeithasol, bydd angen cymorth ac adnoddau ychwanegol arni er mwyn cynnal ac ehangu ei heffaith yn y dyfodol.

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Cyfuno

Creu cyfleoedd drwy ddiwylliant

Cyflawni yn 2018-19

#CyfunoFusion

http://llyw.cymru/cyfuno

Cynnwys

3 Cyflwyniad

4 Cyd-destun

Cynnydd hyd yma

5 Beth rydym yn ei wneud yn 2017-2019

7 Atodiad 1: Rhaglenni Grantiau Her Cyfuno yn 2017-19

11 Atodiad 2: Y saith Dangosydd Cyfuno

Mae enwau a manylion personol yn yr astudiaethau achos a gynhwysir wedi'u newid er mwyn diogelu preifatrwydd unigolion.

OGL © Hawlfraint y Goron 2018 WG35430 ISBN digidol 978-1-78937-632-6

Cyflwyniad

Mae'r cyfraniad pwerus mae diwylliant, treftadaeth a'r celfyddydau yn ei wneud at weddnewid cyfleoedd bywyd unigolion yn cael ei atgyfnerthu gan y rhaglen **Cyfuno: Creu Cyfleoedd drwy Ddiwylliant**.

Mae Cyfuno yn ymyriad arloesol, cost isel sy'n cydlynu ac yn canolbwyntio adnoddau, gwasanaethau a rhaglenni o bob math o sectorau a sefydliadau, gan eu galluogi i gynnig cefnogaeth uniongyrchol i bobl o bob cwr o Gymru.

Mae'n canolbwyntio ar helpu'r cymunedau hynny sy'n wynebu anawsterau economaidd. Mae'r cymunedau yma'n draddodiadol yn wynebu rhwystrau o ran cael mynediad at ddiwylliant a threftadaeth, a'r manteision y gallant eu cyflwyno.

Mae Llywodraeth Cymru wedi arwain Cyfuno ers 2015, mewn partneriaeth â'r sector diwylliannol a threftadaeth. Yn dilyn cyfnod peilot llwyddiannus, aethom ati i lansio'r rhaglen Grantiau Her Cyfuno 2 flynedd yn 2017 i sefydlu'r rhaglen yn iawn.

Mae wyth partneriaeth yn darparu rhaglenni strategol, gan ddefnyddio diwylliant i gefnogi cyflogadwyedd, grymuso, dysgu fel teulu a'r blynyddoedd cynnar, ac iechyd a lles – ar gyfer y rhai â'r angen mwyaf.

Yn ogystal, rydym yn datblygu sawl menter, gan gynnwys gwirfoddoli, lleoliadau hyfforddiant ac ymgysylltu ag ieuenctid, i gefnogi amcanion ehangach rhaglen Cyfuno.

Conwy – Stori David

Mae David yn dyn ifanc yn ei ddauddegau sydd wedi bod yn gweithredu fel y prif ofalwr ar gyfer perthynas ac, o ganlyniad, roedd yn ddi-waith. Cysylltodd â 'Cymorth i Ofalwyr' Conwy i gael cyngor a chafodd ei gyfeirio at y cynghorydd 'Gwaith Amdani' yng Nghyngor Conwy, sy'n gweithio'n agos gyda Swyddog Cyfuno Conwy.

Roedd David yn chwilio am gyfleoedd a oedd yn gysylltiedig â'i ddiddordeb brwd mewn hanes, ac roedd yn awyddus i ddatblygu ei CV i wella ei ragolygon cyflogaeth a'i hyder. Dechreuodd wirfoddoli yn Archifau Conwy bob wythnos ac, ar ôl chwe mis, daeth swydd ar gael fel aelod staff llanw. Bodlonodd y meini prawf ac, erbyn hyn, mae'n aelod o gronfa fach o staff llanw ac yn gweithio 6 ½ awr y mis ar hyn o bryd.

Nid oedd David yn disgwyl y canlyniad hwn pan gofrestrodd i wirfoddoli, ond mae'n dweud nawr ei fod yn teimlo'n fwy hyderus i gymryd rheolaeth dros ei fywyd gwaith a gallu parhau i gyflawni ei ymrwymiad tymor hir fel gofalwr. Mae'r swyddog Cyfuno wedi ei gofrestru ar gyfer yr Achrediad Gwirfoddoli GwirVol, ac mae wedi gwirfoddoli dros 100 o oriau hyd yma. Mae wedi bachu ar gyfleoedd newydd, gan gynnwys gwirfoddoli mewn digwyddiad Cyfuno ym mharc Pentre Mawr, gan helpu i ddarparu gweithgarwch i blant ar thema'r Rhyfel Byd Cyntaf. Mae'n awyddus i ddilyn hyfforddiant a chymwysterau pellach yn 2018 fel rhan o raglen Cyfuno Conwy.

Cyd-destun

- Mae'r rhaglen Cyfuno yn ymgorffori **Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol**[1] gyda pherthnasedd arbennig i gefnogi *Cymru Ffyniannus*, *Cymru o Gymunedau Cydlynus* a *Cymru â Diwylliant Bywiog lle mae'r Gymraeg yn Ffynnu*.
- Mae rhaglen Cyfuno yn galluogi'r sector diwylliannol i gyfrannu at sawl amcan yn **Symud Cymru Ymlaen 2016-2021**[2] a **Ffyniant i Bawb**[3], gan gynnwys gwirfoddoli, cyflogadwyedd, cefnogi pobl ifanc a hybu sgiliau digidol.
- Mae **Golau yn y Gwyll**[4] yn amlinellu gweledigaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer diwylliant yng Nghymru. Mae'n nodi sut gall diwylliant, trwy Cyfuno, rymuso pobl a datblygu hyder, sgiliau a chyflogadwyedd.

Cynnydd hyd yma

Dan arweiniad MALD, mae camau cydgysylltiedig wedi'u cymryd i ddatblygu a sefydlu Cyfuno. Mae Bwrdd Cynhwysiant Diwylliannol (CIB) strategol yn goruchwylio'r rhaglen ac yn ceisio sbarduno newid ar draws adrannau Llywodraeth Cymru, cyrff a noddir gan Lywodraeth Cymru a sefydliadau diwylliannol a chymunedol ledled Cymru.

Ers 2015, mae MALD wedi cefnogi partneriaethau Cyfuno, sef clymbleidiau o gyrff diwylliannol a chymunedol sy'n darparu gweithgarwch cymunedol sy'n helpu i drechu tlodi. Mae ein gwerthusiad yn dangos mai partneriaethau strwythuredig lleol o fewn rhaglen genedlaethol yw'r ffordd fwyaf effeithiol o sicrhau cydweithio go iawn a gwell canlyniadau.

Rhwng 2015 a 2017, fe wnaeth dros 5,000 o bobl gymryd rhan yng ngweithgareddau Cyfuno, a oedd yn cynnwys mwy na 150 o bartneriaid. Buom yn gweithio gydag awdurdodau lleol, safleoedd treftadaeth, theatrau, ysgolion, amgueddfeydd, archifdai a llyfrgelloedd ymysg eraill i helpu dros 100 o bobl i ennill cymhwyster, fe wnaethom ni greu dros 300 o gyfleoedd gwirfoddoli a helpu mwy na 1,500 o ddisgyblion i wneud yn well yn yr ysgol.

1 www.gov.wales/topics/people-and-communities/people/future-generations-act/?skip=1&lang=cy
2 www.gov.wales/docs/strategies/160920-taking-wales-forward-cy.pdf
3 www.gov.wales/docs/strategies/170919-prosperity-for-all-cy.pdf
4 www.gov.wales/docs/drah/publications/161213-a-vision-for-culture-in-wales-cy.pdf

Beth rydym yn ei wneud yn 2017-2019

Yn dilyn y cyfnod peilot llwyddiannus, yn 2017 lansiodd MALD y rhaglen Grantiau Her Cyfuno. Mae wyth Corff Arweiniol yn darparu rhaglenni strategol 2 flynedd gan ddefnyddio diwylliant, treftadaeth a'r celfyddydau i gefnogi cyflogadwyedd, grymuso, y blynyddoedd cynnar ac iechyd a lles – ar gyfer y rhai sy'n byw yn y cymunedau mwyaf difreintiedig.

Mae pob un yn gweithio gydag amrywiaeth o bartneriaid diwylliannol, ynghyd â sefydliadau eraill gan gynnwys cyrff gwirfoddoli, cymdeithasau tai, gwasanaethau iechyd, ysgolion, asiantaethau cymunedol, rhaglenni cyflogadwyedd gan gynnwys Cymunedau am Waith a'r rhaglen Dechrau'n Deg ar gyfer y blynyddoedd cynnar.

Mae pob un o'r cyrff arweiniol wedi penodi cydlynydd Cyfuno lleol fel y gellir creu rhaglenni a phartneriaethau mwy effeithiol ac er mwyn cysylltu sefydliadau â'i gilydd yn well.

Mae partneriaethau yn cyflawni ac yn adrodd ar weithgareddau a phrosiectau sy'n bodloni saith dangosydd perfformiad Cyfuno (Atodiad 2). Roedd y lefelau cyfranogiad ym Mlwyddyn 1 yn galonogol iawn. Adroddodd y cyrff arweiniol y canlyniadau canlynol:

Dangosydd Cyfuno	Cyfranogwyr
C1 Cefnogi'r Blynyddoedd Cynnar a Dysgu fel Teulu	4979
C2 Ennill cymhwyster	423
C3 Gwirfoddoli'n rheolaidd fel llwybr i waith	332
C4 Cwblhau profiad gwaith	110
C5 Sgiliau digidol gwell	50
C6 Agwedd well tuag at ddysgu'n ffurfiol	2689
C7 Y gallu i reoli eu lles meddyliol ac iechyd corfforol yn well	2941

Casnewydd – Stori Sarah

Mae Sarah yn ddisgybl ysgol sy'n cael ei disgrifio gan ei hathro fel rhywun ag ymddygiad heriol, problemau hyder a lefelau llythrennedd isel. Mae ei hysgol gynradd wedi'i lleoli mewn ardal o amddifadedd uchel yng Nghasnewydd, gyda chanran uchel o ddisgyblion yn derbyn prydau ysgol am ddim.

Bu cydlynydd Cyfuno Casnewydd yn gweithio gyda'r ysgol ac Operasonic, cwmni o'r De sy'n galluogi pobl ifanc i gymryd rhan mewn opera, fel rhan o'r Global Science Opera. Cynhaliwyd sesiwn ragarweiniol yn ystod y diwrnod ysgol arferol. Roedd Sarah yn ymddangos nad oedd ganddi unrhyw ddiddordeb, ond cafodd ei hannog gan yr athro i fynychu sesiynau ar ôl ysgol. Gwnaeth yr athro a'r hwylusydd sylwadau ar y newid araf ond clir yn ei lefelau cyfranogi. Dechreuodd Sarah ofyn cwestiynau, roedd hi'n mwynhau'r perfformiad opera wedi'i ffrydio'n fyw a hyd yn oed yn cynnal ymchwil annibynnol gartref. Cymerodd Sarah ran weithredol mewn prosiect anorfodol ar ôl ysgol a arweiniodd at berfformiad.

Mae lefelau hyder Sarah wedi cynyddu, roedd hi'n fwy ymatebol yn y gwersi gydol y prosiect ac fe aeth ati i gynnal ymchwil yn annibynnol gartref heb i unrhyw un ofyn iddi wneud hynny. Doedd hyn erioed wedi digwydd o'r blaen. Yn ddiweddar, fe aeth Sarah i Amgueddfa ac Oriel Gelf Casnewydd fel rhan o weithdy ysgol; Sarah oedd un o'r bobl gyntaf i wirfoddoli i ddarllen ei gwaith.

Bydd MALD yn parhau i gefnogi'r partneriaethau mewn sawl ffordd, gan ymateb i angen. Bydd y cymorth hwnnw'n cynnwys:

- Sesiynau hyfforddi a rhwydweithio rheolaidd, adnoddau, cylchlythyrau a chyngor.
- Cymorth i ysgogi cyllid allanol.
- Rhaglenni hyfforddi mewn meysydd megis Arts Award.
- Cyngor a hyfforddiant ar werthuso effeithiol.
- Datblygu arddangosfa o'r rhaglen Cyfuno ar Gasgliad y Werin Cymru.
- Hyrwyddo ac eirioli'r rhaglen Cyfuno yng Nghymru a thu hwnt.

Yn ogystal â'r rhaglen Grantiau Her, byddwn yn parhau i ymrwymo i flaenoriaethau allweddol sy'n gofyn am weithredu ar lefel genedlaethol.

Byddwn yn:

- Cyflwyno rhaglen o 33 o leoliadau hyfforddi 12 mis o safon uchel sy'n targedu cymunedau ac unigolion sy'n wynebu anfantais, gan weithio gyda Chronfa Dreftadaeth y Loteri a Sgiliau Creadigol a Diwylliannol.
- Datblygu rhaglenni ymgysylltu diwylliannol pwerus ar gyfer pobl ifanc er mwyn gwella grymuso a sgiliau, gan weithio gyda phartneriaid gan gynnwys Kids in Museums a'r cynllun Hyrwyddwyr Ifanc.
- Helpu i sicrhau newid sylweddol ym maes gwirfoddoli diwylliannol i gynyddu cyfleoedd ac ehangu mynediad at raglenni gwirfoddoli, mewn partneriaeth â Chyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru (WCVA).
- Gweithio gydag adrannau eraill Llywodraeth Cymru i sicrhau bod y sector diwylliannol yn cyfrannu mwy at gefnogi ein blaenoriaethau mewn perthynas â chyflogadwyedd, iechyd, addysg a chymunedau cydlynus.

Torfaen – Stori Gareth

Cafodd Gareth o Dorfaen ei gyfeirio at Llantarnam Grange gan 'Pontydd i Waith' Torfaen ym mis Awst 2017, gan ei fod wedi bod yn ddi-waith ers sawl blwyddyn a'i fod angen cymorth i wella ei sgiliau, ei hyder a'i CV i'w helpu i ddod o hyd i waith. Gyda chymorth gan Pontydd i Waith a Cyfuno, cwblhaodd Gareth gymhwyster lefel 2 mewn Cymorth Cyntaf a dechreuodd wirfoddoli ddau ddiwrnod yr wythnos yng Nghanolfan Gelfyddydau Llantarnam Grange ym mis Awst 2017 yn gwneud gwaith cynnal a chadw a garddio cyffredinol.

Cafodd Gareth hwb i'w hyder yn gyflym o dan y rhaglen Gwirfoddoli strwythuredig yn Llantarnam Grange, a sefydlwyd fel rhan o raglen Cyfuno Torfaen. Cynyddodd lefel y tasgau yr oedd yn gallu eu cyflawni yn raddol a dechreuodd wneud pethau o'i ben a'i bastwn ei hun, gan helpu i newid arddangosfeydd hyd yn oed. Cwblhaodd dasgau mwy o faint megis ailbeintio'r cyntedd a'r caffi i gyd gyda help staff.

Meddai cydweithiwr o Lantarnam Grange: "Mae Gareth wedi bod yn gaffaeliad gwerthfawr i ni. Mae ei frwdfrydedd a'i ymroddiad yn wych ac mae wedi magu hyder ers iddo fod yma".

Meddai Gareth: "Rwy'n mwynhau fy amser i yma. Dwi wedi ail-fagu fy hyder nôl i sut roeddwn i'n arfer bod a dwi'n gobeithio datblygu ymhellach".

Erbyn hyn, mae Gareth wedi cael cynnig contract i weithio oriau rhan-amser rheolaidd yn Llantarnam Grange.

Atodiad 1: Rhaglenni Grantiau Her Cyfuno yn 2017-19

Ardal Cyfuno / **Corff Arweiniol**	Gweithgarwch a Chanlyniadau	Cyswllt Cydlynydd Cyfuno
Torfaen a Chaerffili Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen a Chyngor Bwrdeisdref Sirol Caerffili	Mae awdurdodau lleol Torfaen a Chaerffili yn gweithio gyda’i gilydd ar y rhaglen Cyfuno, gan ddefnyddio diwylliant a threftadaeth i gefnogi pobl mewn ardaloedd Cymunedau yn Gyntaf ac ardaloedd eraill. Mae’r prosiect yn ceisio newid y ffordd mae pobl yn meddwl a theimlo am y celfyddydau, diwylliant a threftadaeth, gan eu gwneud yn berthnasol a hygyrch i bawb. Mae’n gweithio gydag amrywiaeth eang o bartneriaid, gan gynnwys cyrff diwylliant, addysg, iechyd a chyflogaeth a sgiliau. Mae’n canolbwyntio ar fynd i’r afael â rhwystrau i gyflogaeth trwy leoliadau gwaith a gwirfoddoli, gan gefnogi cyrhaeddiad addysgol, y blynyddoedd cynnar ac iechyd a lles.	Ffôn: (01633) 648809
Caerdydd Amgueddfa Stori Caerdydd	Mae Amgueddfa Stori Caerdydd, a weithredir gan Ddinas a Sir Caerdydd, yn arwain amrywiaeth eang o bartneriaid diwylliannol a threftadaeth cenedlaethol a lleol. Mae’n gweithio’n agos gydag amryw o raglenni, gan gynnwys Dechrau’n Deg, i ddatblygu rhaglen gyfoethog o weithgareddau, gan ddarparu cyfleoedd dysgu achrededig, datblygu sgiliau, prentisiaethau, gwirfoddoli a phrofiad gwaith, a gweithgareddau difyr ac ystyrlon i blant, teuluoedd, pobl ifanc a phobl hŷn. Mae’r cyfleoedd hyn yn targedu unigolion sy’n byw ym Mwa Ddeheuol Caerdydd ac mewn clystyrau Cymunedau yn Gyntaf presennol.	Ffôn: (02920) 871024 #CardiffFusion #CyfunoCaerdydd

Ardal Cyfuno / **Corff Arweiniol**	Gweithgarwch a Chanlyniadau	Cyswllt Cydlynydd Cyfuno
Abertawe Dinas a Sir Abertawe	Gan adeiladu ar lwyddiant Partneriaeth Dysgu Creadigol Abertawe, mae Dinas a Sir Abertawe yn sbarduno gwaith partneriaeth arloesol ac amrywiol ar draws y ddinas. Mae clymblaid o ddarparwyr diwylliannol a threftadaeth yn creu cysylltiadau cymunedol rhagorol gyda rhaglenni a rhwydweithiau presennol ac yn creu gweithgarwch newydd. Nod y prosiect yw darparu cyfleoedd cyffrous trwy ddiwylliant i ymgysylltu a chefnogi pobl fel rhan o'u datblygiad a gwella'u lles, addysg a chyflogadwyedd. Gan weithio mewn partneriaeth, bydd y prosiect yn sicrhau mwy o gyfleoedd gwirfoddoli, sgiliau creadigol a dysgu achrededig.	Ffôn: (01792) 637 685
Conwy Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy	Mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy yn cryfhau partneriaethau diwylliannol, gan weithio gydag amryw o gyrff lleol a chenedlaethol i sicrhau bod pobl leol o amryw o ardaloedd difreintiedig yn y Sir yn gallu cael mynediad at ddarpariaeth ddiwylliannol. Mae ffocws cryf ar gefnogi plant a theuluoedd, ynghyd â chyflogadwyedd a chyflogaeth trwy wirfoddoli, dysgu achrededig a gwella sgiliau. Mae gweithgareddau'n cynnwys adrodd straeon, gweithdai celf, ymweliadau ag amgueddfeydd, prosiectau archifo, digwyddiadau, cyfleoedd gwirfoddoli a chyfleoedd ffotograffiaeth a drama.	Ffôn: (01492) 574628
Castell-nedd Port Talbot Tai Tarian	Mae Tai Tarian yn cefnogi cyfleoedd gwirfoddoli, cyflogadwyedd, rhaglenni llythrennedd a rhifedd ariannol a chyfleoedd ym maes y celfyddydau a diwylliant ym Mhort Talbot a thu hwnt. Un o'i raglenni pwysicaf yw'r un gydag Ysgol Bae Baglan lle mae'n defnyddio ffilm, y cyfryngau a diwylliant fel modd o hybu ymgysylltu a chyrhaeddiad. Mae Tai Tarian yn gweithio'n agos gyda phartneriaid, gan gynnwys yr actor Michael Sheen, National Theatre Wales a Ffilm Cymru.	Ffôn: (01639) 505922

Ardal Cyfuno / **Corff Arweiniol**	Gweithgarwch a Chanlyniadau	Cyswllt Cydlynydd Cyfuno
Gwynedd Cyngor Gwynedd	Mae Cyngor Gwynedd yn darparu rhaglen o weithgareddau gyda phartneriaid megis Storiel, y Llyfrgell Genedlaethol, gwasanaeth llyfrgell Gwynedd, Pontio, Cadw, Amgueddfa Lechi Cymru ac eraill. Mae'n canolbwyntio ar helpu pobl ifanc a theuluoedd trwy'r rhaglen Llofnod Dysgu Teulu, gan ddatblygu dulliau newydd o gynyddu gwirfoddoli a chefnogi llythrennedd a'r blynyddoedd cynnar. Mae Cyngor Gwynedd yn canolbwyntio ei waith ar y clwstwr Cymunedau yn Gyntaf presennol ym Mangor, Caernarfon a Thalysarn, ynghyd â chymunedau eraill.	Ffôn: (01286) 679215
Sir Gâr Cyngor Sir Gâr	Mae Cyngor Sir Gâr a'i bartneriaid yn darparu amrywiaeth eang o brosiectau a gweithgareddau diwylliannol. Mae'n gweithio ochr yn ochr â rhaglenni Trechu Tlodi Llywodraeth Cymru a rhaglenni cyflogadwyedd allweddol megis Cymunedau am Waith a Cymunedau am Waith a Mwy. Rydym yn canolbwyntio ein gwaith ar ardal Llanelli ac ardaloedd sy'n wynebu anfantais economaidd. Prif nod y rhaglen yw creu cyfleoedd a fydd yn helpu unigolion i gael mynediad at gyflogaeth. Gan weithio mewn partneriaeth, mae cyrff diwylliant a threftadaeth yn blaenoriaethu cyfleoedd gwirfoddoli, lleoliadau gwaith, hyfforddiant a lles ac yn annog unigolion i gyfrannu at ddiwylliant lleol.	Ffôn: (01554) 742662 Estyniad 5462

Ardal Cyfuno / Corff Arweiniol	**Gweithgarwch a Chanlyniadau**	**Cyswllt Cydlynydd Cyfuno**
Casnewydd Cyngor Dinas Casnewydd	Mae Dinas Casnewydd yn canolbwyntio ar leihau rhwystrau i fynediad at ddiwylliant, gan weithio gydag amrywiaeth eang o bartneriaid diwylliannol, gan gynnwys Amgueddfa Casnewydd, Cadw, Amgueddfa Cymru, It's my Shout, Casgliad y Werin Cymru a'r Chartist Trust. Mae'n gweithio'n agos gyda'r rhaglenni Cymunedau yn Gyntaf, Dechrau'n Deg a Cymunedau am Waith, ynghyd â landlordiaid cymdeithasol. Mae'n canolbwyntio ar greu cyfleoedd i bobl ifanc gymryd rhan mewn diwylliant a threftadaeth i gefnogi eu dysgu, creu lleoliadau gwaith a chyfleoedd gwirfoddoli i gynyddu cyflogadwyedd, hyrwyddo cynhwysiant digidol a chefnogi iechyd a lles corfforol a meddyliol.	Ffôn: 01633 656656

Atodiad 2: Saith Dangosydd Cyfuno

Dangosydd	Gweithgaredd ac allbynnau
C1: Cefnogi'r Blynyddoedd Cynnar a Dysgu fel Teulu	Mae gweithgareddau diwylliannol strwythuredig yn hybu dysgu a datblygu o enedigaeth hyd at oedran ysgol. Ar gyfer Blynyddoedd Cynnar: Mae cyrff diwylliannol yn datblygu ac yn darparu sesiynau Iaith a Chwarae neu Rif a Chwarae, neu sesiynau iaith a chyfathrebu strwythuredig eraill. Gall y rhain gael eu cynnal naill ai mewn lleoliad Dechrau'n Deg neu fel rhan o raglen gyfatebol, neu mewn lleoliad diwylliannol. Ar gyfer Dysgu fel Teulu: Mae cyrff diwylliannol yn datblygu ac yn cynnal gweithgareddau i gefnogi'r broses o ddysgu fel teulu. Cynlluniwyd y rhain yn benodol i alluogi oedolion a phlant i ddysgu gyda'i gilydd, neu i alluogi rhieni/gofalwyr i ddysgu sut y gallant gefnogi eu plant wrth iddynt ddysgu. Maent yn canolbwyntio ar wella: • sgiliau llythrennedd, iaith a rhifedd rhieni • gallu rhieni i helpu eu plant, y ffordd y mae plant yn meithrin sgiliau llythrennedd, iaith a rhifedd.
C2: Ennill cymhwyster	Mae'r cleient yn ennill cymhwyster cydnabyddedig sydd wedi'i gynllunio'n bennaf i ddatblygu ei gyflogadwyedd. Mae hyn yn cynnwys cymwysterau: • FfCChC (CQFW) • Unedau Agored • Rhwydwaith y Coleg Agored Cenedlaethol (NOCN).
C3: Gwirfoddoli'n rheolaidd fel llwybr i waith	Mae'r cleient yn gwirfoddoli mewn lleoliad diwylliannol gyda'r prif fwriad i ddatblygu cyflogadwyedd, fel: • o leiaf awr yr wythnos am gyfnod o 4 wythnos o leiaf • patrwm arall o wirfoddoli lle mae cleient yn cwblhau o leiaf 4 awr mewn un mis • mae gwirfoddoli yn cynnwys bancio amser. Dylai'r cleient fancio o leiaf un awr yr wythnos am gyfnod o 4 wythnos o leiaf.
C4: Cwblhau profiad gwaith	Mae'r cleient yn cwblhau profiad gwaith mewn sefydliad diwylliannol, sy'n para o leiaf 16 awr yr wythnos am bythefnos.

Dangosydd	Gweithgaredd ac allbynnau
C5: Sgiliau digidol gwell	Mae'r cleient wedi cael ei gefnogi i ddatblygu ei sgiliau digidol drwy: • gwblhau cwrs TG neu feddalwedd cydnabyddedig ac achrededig megis ECDL, neu sgiliau digidol achrededig eraill e.e. drwy Agored neu Rwydwaith y Coleg Agored • cymryd rhan mewn prosiect diwylliannol gyda'r prif bwrpas i wella sgiliau digidol.
C6: Agwedd well tuag at ddysgu'n ffurfiol	Mae'r cleient yn dangos gwelliant mesuradwy yn ei agwedd tuag at ddysgu'n ffurfiol, a chyrhaeddiad o bosibl, drwy ymgysylltu â diwylliant. Dylai tystiolaeth gael ei darparu gan yr ysgol neu'r asiantaeth yn hytrach na'r cleient ei hun.
C7: Y gallu i reoli eu lles meddyliol ac iechyd corfforol yn well	Mae cleientiaid yn rhoi gwybod bod ganddynt strategaethau rheoli gwell ar gyfer eu lles meddyliol ac/neu'n cael cymorth i wella eu hiechyd corfforol, drwy gymryd rhan mewn gweithgareddau diwylliannol neu dreftadaeth gyda'r prif bwrpas i wella iechyd a lles meddyliol. Gweithgareddau/tystiolaeth enghreifftiol: • Mae'r cleient wedi cymryd rhan mewn gweithgaredd o leiaf ddwywaith yr wythnos am 4 wythnos, a phrif ddiben gwneud hynny yw ei helpu i deimlo'n fwy cadarnhaol am ei les meddyliol. • Mae'r cleient yn gwneud mwy o weithgareddau corfforol yn sgil yr ymyrraeth.

Atodiad B: Dangosyddion Perfformiad

Thema Cyfuno	**Mesur Perfformiad**	**Diffiniad**
Cefnogi'r Blynyddoedd Cynnar	**C1 Cefnogi'r Blynyddoedd Cynnar a Dysgu fel Teulu**	Mae gweithgareddau diwylliannol strwythuredig yn hybu dysgu a datblygu o enedigaeth hyd at oedran ysgol. Fe'u cynhelir gan ystod o bartneriaid, gan gynnwys darparwyr gofal plant, rhaglenni megis Teuluoedd yn Gyntaf a Dechrau'n Deg, ac ysgolion. Caiff canlyniadau eu datblygu i fod o fudd i blant a rhieni/gofalwyr. Ar gyfer Blynyddoedd Cynnar: Mae cyrff diwylliannol yn datblygu ac yn darparu sesiynau Iaith a Chwarae neu Rif a Chwarae, neu sesiynau iaith a chyfathrebu strwythuredig eraill. Gall y rhain gael eu cynnal naill ai mewn lleoliad Dechrau'n Deg neu fel rhan o raglen gyfatebol, neu mewn lleoliad diwylliannol. Ar gyfer Dysgu fel Teulu: Mae cyrff diwylliannol yn datblygu ac yn cynnal gweithgareddau i gefnogi'r broses o ddysgu fel teulu. Cynlluniwyd y rhain yn benodol i alluogi oedolion a phlant i ddysgu gyda'i gilydd, neu i alluogi rhieni/gofalwyr i ddysgu sut y gallant gefnogi eu plant wrth iddynt ddysgu. Maent yn canolbwyntio ar wella: sgiliau llythrennedd, iaith a rhifedd rhieni gallu rhieni i helpu eu plant, y ffordd y mae plant yn meithrin sgiliau llythrennedd, iaith a rhifedd
Cefnogi Cyflogadwyedd a Sgiliau	**C2 Ennill cymhwyster**	Mae'r cleient yn ennill cymhwyster cydnabyddedig sydd wedi'i gynllunio'n bennaf i ddatblygu ei gyflogadwyedd. Mae hyn yn cynnwys cymwysterau FfCChC a dyfarniadau perthynol e.e. Unedau Agored, Rhwydwaith y Coleg Agored Cenedlaethol.
Cefnogi Cyflogadwyedd	**C3 Gwirfoddoli'n rheolaidd fel llwybr i waith**	Mae'r cleient yn gwirfoddoli mewn lleoliad diwylliannol am o leiaf awr yr wythnos am gyfnod o 4 wythnos o leiaf, a bwriedir i hyn ddatblygu ei gyflogadwyedd.

		Mae gwirfoddoli'n cynnwys bancio amser. Dylai'r cleient fancio o leiaf un awr yr wythnos am gyfnod o 4 wythnos o leiaf, a bwriedir i hyn ddatblygu ei gyflogadwyedd.
Cefnogi Cyflogadwyedd a Sgiliau	**C4 Cwblhau profiad gwaith**	Mae'r cleient yn cwblhau profiad gwaith mewn sefydliad diwylliannol, sy'n para o leiaf 16 awr yr wythnos am bythefnos.
Cefnogi Cyflogadwyedd a Sgiliau	**C5 Sgiliau digidol gwell**	Mae'r cleient wedi cael ei gefnogi i ddatblygu ei sgiliau digidol drwy gwblhau cwrs TG neu feddalwedd cydnabyddedig ac achrededig megis ECDL, neu sgiliau digidol achrededig eraill e.e. drwy Agored neu Rwydwaith y Coleg Agored.
Cefnogi Cyflogadwyedd a Sgiliau	**C6 Agwedd well tuag at ddysgu'n ffurfiol**	Mae'r cleient yn dangos gwelliant mesuradwy yn ei agwedd tuag at ddysgu'n ffurfiol, a chyrhaeddiad o bosibl, drwy ymgysylltu â diwylliant. Dylai tystiolaeth gael ei darparu gan yr ysgol neu'r asiantaeth yn hytrach na'r cleient ei hun.
Iechyd a Lles	**C7 Y gallu i reoli eu lles meddyliol ac iechyd corfforol yn well**	Mae cleientiaid yn rhoi gwybod bod ganddynt strategaethau rheoli gwell ar gyfer eu lles meddyliol ac/neu'n cael cymorth i wella eu hiechyd corfforol. Gweithgareddau/tystiolaeth enghreifftiol: Mae'r cleient wedi cymryd rhan mewn gweithgaredd o leiaf ddwywaith yr wythnos am 4 wythnos, a phrif ddiben gwneud hynny yw eu helpu i deimlo'n fwy cadarnhaol am eu lles meddyliol. Mae'r cleient yn gwneud mwy o weithgareddau corfforol yn sgil yr ymyrraeth.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu

National Assembly for Wales
Culture, Welsh Language and Communications Committee

Dai Lloyd AC

Cadeirydd y Pwyllgor Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Chwaraeon

Cynulliad Cenedlaethol Cymru

13 Mai 2019

Annwyl Dai,

Rheoliadau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Y Gymraeg mewn Gwasanaethau Gofal Sylfaenol) (Diwygiadau Amrywiol) (Cymru) 2019

Mae'r Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu yn bwriadu craffu ar y Rheoliadau sy'n ymwneud â safonau'r Gymraeg ar gyfer darparwyr gofal iechyd sylfaenol gan gynnwys meddygon teulu, deintyddion, fferyllwyr ac optegwyr, a osodwyd ar 9 Mai 2019 ac y disgwylir iddynt ddod i rym ar 30 Mai 2019.

Yn anffodus, ychydig iawn o amser sydd gennym i wneud hyn. Drwy bennu'r dyddiad y daw'r Rheoliadau i rym ar 30 Mai, sy'n cynnwys cyfnod Gwyliau Banc, Diwrnod Braint a chyfnod toriad, mae Llywodraeth Cymru wedi caniatáu 10 diwrnod gwaith yn unig inni ymgynghori â'n rhanddeiliaid, trafod y mater hwn ac adrodd arno i'r Cynulliad. Rwyf wedi ysgrifennu at y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol i fynegi fy rhwystredigaeth gyda'r sefyllfa.

Gydag ymddiheuriadau am y dyddiad cau byr, a wnewch chi ddwyn y Rheoliadau i sylw eich Aelodau a rhoi gwybod i mi a oes unrhyw faterion y mae eich Pwyllgor neu randdeiliaid yn teimlo y dylid rhoi sylw iddynt yn ein hadroddiad? A fyddai modd i chi ymateb erbyn 17 Mai 2019?

Rwy’n ddiolchgar i chi am eich mewnbwn. Mae’n bwysig ein bod yn clywed barn eich rhanddeiliaid ar y mater hwn, fel y gallwn wneud asesiad llawn o effaith y ddeddfwriaeth.

Yn gywir,

Bethan Sayed

Cadeirydd y Pwyllgor

Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Y Pwyllgor Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Chwaraeon

National Assembly for Wales
Health, Social Care and Sport Committee

Bethan Sayed AC
Cadeirydd Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu

14 Mai 2019

Annwyl Bethan

Rheoliadau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Y Gymraeg mewn Gwasanaethau Gofal Sylfaenol) (Diwygiadau Amrywiol) (Cymru) 2019

Diolch am eich llythyr dyddiedig 13 Mai 2019 ynghylch bwriad Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu i graffu ar y Rheoliadau sy'n ymwneud â safonau'r Gymraeg ar gyfer darparwyr gofal iechyd sylfaenol.

Yn anffodus, oherwydd ymrwymiadau presennol yn y rhaglen waith, nid oes amser ar gael i'r Pwyllgor Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Chwaraeon ystyried y Rheoliadau hyn yn y dyfodol agos. Fodd bynnag, rwyf wedi dosbarthu eich llythyr, y Rheoliadau a'r Memorandwm Esboniadol i Aelodau'r Pwyllgor ac wedi awgrymu eu bod yn cysylltu â chi'n uniongyrchol os oes ganddynt unrhyw bryderon.

Cofion cynnes

Dr Dai Lloyd AC
Cadeirydd y Pwyllgor Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Chwaraeon

Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1NA
Seneddlechyd@cynulliad.cymru
www.cynulliad.cymru/Seneddlechyd
0300 200 6565

National Assembly for Wales
Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1NA
SeneddHealth@assembly.wales
www.assembly.wales/SeneddHealth
0300 200 6565

Vaughan Gething AC,

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol

Llywodraeth Cymru

10 Mai 2019

Annwyl Vaughan,

Rheoliadau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Y Gymraeg mewn Gwasanaethau Gofal Sylfaenol) (Diwygiadau Amrywiol) (Cymru) 2019

Rwy'n nodi y cafodd y Rheoliadau sy'n ymwneud â safonau'r Gymraeg ar gyfer darparwyr gofal iechyd sylfaenol, gan gynnwys meddygon teulu, deintyddion, fferyllwyr ac optegwyr, eu gosod ddoe. Rwyf hefyd yn nodi bod disgwyl iddynt ddod i rym ar 30 Mai 2019.

Rwy'n eithriadol o bryderus nad yw'r Pwyllgor wedi cael digon o amser i'w trafod, yn enwedig ar ôl i mi bwysleisio pa mor bwysig oedd hi i ni gael mwy na 21 diwrnod i'w trafod pan wnaethom ni edrych ar y set flaenorol o Reoliadau ym mis Mawrth y llynedd.

Fe wnaeth adroddiad ein Pwyllgor bwysleisio bod angen mwy o amser i'w trafod, ac fe wnes i godi hyn yn ystod y ddadl yn y Cyfarfod Llawn ar 20 Mawrth. Fe wnes i sôn bryd hynny am ein rhwystredigaeth gyda'r amserlen frysiog a'r ffaith bod ein rhanddeiliaid a'n Haelodau yn teimlo nad oedd digon o amser i drafod goblygiadau'r ddeddfwriaeth yn iawn.

Mewn ymateb i'n pryderon, dywedodd Eluned Morgan AC, Gweinidog y Gymraeg a Chysylltiadau Rhyngwladol:

> 'Rydw i'n ymwybodol iawn nad ydych chi wedi cael lot o amser i edrych ar hyn, ond rydym ni wedi cydymffurfio â'r 21 diwrnod sydd fel arfer yn cael eu cydnabod. Ond rydw i yn derbyn efallai y gallwn ni edrych ar ehangu hynny, os mae hynny wedi creu problem y tro

yma. Ond dyna'r ffordd y mae wastad wedi cael ei wneud. O ran egwyddor, rydw i'n meddwl y gallwn ni edrych ar ymestyn yr amser yn y dyfodol.'

O ystyried y sylwadau hyn, ysgrifennodd Clerc y Pwyllgor at swyddogion Llywodraeth Cymru yn Uned y Rhaglen Ddeddfwriaethol a Llywodraethiant dair gwaith rhwng mis Rhagfyr a mis Ionawr i gadarnhau y bydd gan y Pwyllgor fwy na'r isafswm o 21 diwrnod i ymgynghori ar y rheoliadau a chraffu arnynt. Ni chafwyd ymateb.

Rwy'n siŵr y gallwch ddeall felly pa mor siomedig ydw i o weld ein bod ni unwaith eto wedi cael y cyfnod lleiaf posibl i graffu ar y darn pwysig hwn o is-ddeddfwriaeth.

Yn wir, drwy bennu 30 Mai fel y dyddiad y daw'r Rheoliadau i rym, sy'n cynnwys cyfnod gŵyl y banc, diwrnod braint a chyfnod y toriad, rydych chi i bob pwrpas wedi rhoi 10 diwrnod gwaith yn unig i ni i ymgynghori â'n rhanddeiliaid, trafod y mater hwn ac adrodd arno i'r Cynulliad.

Nid wyf yn barod i amharu ar waith y Pwyllgor drwy ruthro drwy'r gweithgaredd hwn. A fyddech cystal â gohirio'r dyddiad dod i rym tan y drydedd wythnos ym mis Mehefin? Mae'n hanfodol bod gennym amser i graffu'n iawn ar y ddeddfwriaeth oherwydd ei phwysigrwydd i'r grŵp hwn o ddefnyddwyr gwasanaeth a darparwyr gofal sylfaenol.

Yn ystod y ddadl am y set flaenorol o Reoliadau sy'n ymwneud â darparwyr gofal sylfaenol, fe wnaeth y Gweinidog gydnabod fod hwn yn fater dadleuol a bod angen ei drafod yn drylwyr â phawb y bydd yn effeithio arnynt.

Oherwydd bod hwn yn fater brys, a fyddech cystal ag ymateb drwy e-bost neu drwy ffonio cyn gynted â phosibl neu ofyn i un o'ch swyddogion siarad â Chlerc y Pwyllgor, Martha Howells. Ei manylion cyswllt yw [redacted] neu [redacted]

Yn gywir,

Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu

National Assembly for Wales
Culture, Welsh Language and Communications Committee

Bethan Sayed

Cadeirydd y Pwyllgor